

Publisert som kronikk i Aftenposten 29. september 2008 under tittelen:
Om 100 år er intet glemt

100-årsårene, en tverrpolitisk utfordring

Kronikk av Dag Andersen, cand polit

Vi er mange som i dag gruer oss til en lang valgkamp med fordummende krangel som dårlig underholdning. Vi vet at nye store utfordringer presser seg på, at vi surfer på toppen av en velstandsbølge, og vi frykter at fallet kan bli høyt. Vi trenger positive nye visjoner, engasjerende mål for en ny og reelt bedre fremtid - og vi trenger et samlende lederskap for å bringe oss dit.

En ny politisk skillelinje

Konturene av en ny politisk skillelinje trer etter hvert tydeligere frem: På den ene side en folkelig konservatisme som vil stenge ute alt som kan true festen, på den annen side en idealistisk bevegelse som vil legge om kursen for å sikre en bedre fremtid. Dette er ikke noe særnorsk fenomen, tendensen er tydelig i den amerikanske valgkampen. I vår politiske tradisjon passer splittelsen de store, etablerte partiene særdeles dårlig. Det nye skillet går på tvers av gamle parti- og klasseskiller og kortsletter den tradisjonelle motkulturdimensjonen. Det får gå som det kan med Høyre og Arbeiderpartiet, spørsmålet er om det norske folk er tjent med at dette skillet får utvikle seg.

Fokuserer vi på langsiktige mål, hva vi *egentlig* ønsker for våre barn og barnebarn, så viser erfaringen at splittelsen forsvinner. Det er det tabloide politiske spillet med smålig krangel som driver oss inn i en polarisering vi neppe er tjent med.

Et tverrpolitisk eksperiment

Den landsomfattende idédugnaden "100-årsårene" er et eksperiment for å se om det norske folk på grunnplanet, gjennom voksen samtale, kan samle seg om en ny bestilling til våre politikere, til dem som ønsker å lede oss.

Metoden er ganske enkel:

1. Vi fokuserer på mål, ikke på midler. Først må vi finne ut hvor vi skal, deretter kan våre politikere, forskere, ingeniører og økonomer sette i gang med å finne den beste veien dit.
2. Vi ser langt frem – et helt menneskeliv fremover. Det frigjør oss fra etablerte politiske motsetninger – en politisk bypassoperasjon. 100-årstesten setter mye i et nytt lys. Det som på fire års sikt synes nødvendig, kan i et hundreårsperspektiv vise seg å være helt uønsket. 100-årsårene skal være fyrtårn i det fjerne som styrer våre kortsiktige valg.
3. Vi forsøker systematisk å holde en dialog, en sam-tale i ordets beste betydning. Debatt er en verbal kampsport som er lite egnet til å fremme nytenkning eller samling om langsiktige mål.

Erfaringen fra slike idédugnader rundt i landet er så langt at folk fra Frp og SV til sin overraskelse og begeistring er enige. Så langt tyder alt på at det norske folk kan samle seg om nye, langsiktige mål. Det er ikke enkelt, det er en uvant måte å tenke på, og vi har ingen rollemodeller å kopiere, men det er mulig dersom vi tar oss tid til en ordentlig dialog.

Fremfor alt er det mulig dersom det står frem politiske ledere med dimensjonene til å gi oss et samlende, langsiktig lederskap.

Noen resultater av prosessen så langt kan leses på nettstedet www.hundreårsmalene.no (eller www.hundrearsmalene.no) Men det vesentlige på dette stadiet er selve prosessen.

Langsiktigheten ble borte

På 1800-tallet hadde vi ett stort og etter hvert samlende 100-årsmål. Vi skulle bygge en nasjonalstat, vi skulle frigjøre oss fra Danmark og Sverige, vi skapte nasjonen Norge. Det tok omtrent hundre år med høydepunkter i 1814 og 1905.

På 1900-tallet hadde vi et tilsvarende stort og i hovedsak samlende mål. Norge var i utgangspunktet et fattig bondesamfunn, men vi skulle industrialisere, elektrifisere og modernisere landet, vi skulle kvitte oss med knappheten og det fysiske slitet og vi skulle bygge velferdsstaten. Det var strid om virkemidler og kamp om fordeling, men det store moderniseringsprosjektet var felles. Og vi lyktes – til de grader.

Kjempeoppgavene fra 1800-tallet og 1900-tallet er i store trekk løst. Nå virrer vi rundt i målområdet og vet ikke hvor neste etappe går.

I dag er langsiktige drømmer og visjonære mål erstattet av ønsket om ”mer av det samme”. Men vi har kommet til et punkt der ganske mange av oss har oppdaget at mer av det samme skaper flere problemer enn det løser. Det gamle målet om 3 % årlig økonomisk vekst i 100 år til gir 19 gangen så mye av boliger, hytter, båter, mat, klær, reiser. Det er i ferd med å gå opp for oss at dette er en åpenbart meningsløst av to grunner: For det første blir vi ikke lykkeligere. For det andre er det en økologisk umulighet.

Jakten på lykken

Denne sommeren har professor Ottar Hellevik med Norsk Monitor gitt oss et utfyllende svar på dette med velstand og lykke. Gjennom tiår etter tiår har reallønnen økt og lykkekurven ligget flat. Rikdommen gjorde oss ikke lykkeligere fordi vi økte kravene i samme takt. Men de siste årene har stadig flere av oss sett sammenhengen, vi har begynt tenke at ”nok er nok”. Våre verdier er blitt mindre materialistiske og mer idealistiske. Det har gjort at flere av oss er lykkelige, tallenes tale er klar og sterk.

Samtidig ser vi en annen naturlig reaksjon - det som truer festen må stenges ute. Men kanskje dreier vi alle i en ny retning, bare i litt ulikt tempo. Og sannsynligvis kan vi i det heldige Norge fortsette mye av festen samtidig som vi forbereder neste fase i utviklingen.

Lederskap

I dette hundreåret vil det Norske samfunn endre seg vesentlig mer enn i det foregående, utviklingen går raskere enn noen gang. Det går så raskt at mange mener det ikke nytter å tenke langsiktig - det er som å kjøre bil og si at nå går det så fort at vi må lukke øynene. Men kan vi tillate oss selv og våre ledere å kjøre med bind for øynene?

Vi overlater stadig mer av styringen til markedskreftene. Nå er det mye godt å si om markeder, men lar vi markedet styre alene blir de store valgene til som summen av de mange små. I tillegg til markedstilpasning må vi ha langsiktig lederskap, det gjelder både i næringslivet og i samfunnslivet for øvrig.

Det er ikke mulig å utøve lederskap dersom man ikke vet hvor man skal. Litt mer eller litt mindre av penger, forbruksvekst, miljøhensyn osv - forsvarlig bruk av gass og brems er administrasjon, ikke lederskap. Lederskap er å samle folket om langsiktige mål og så lede oss dit. Og spar oss for den politiske ryggmargsreaksjonen som sier at ” Jo da, vi er så visjonære så ...” – det øker bare savnet.

Initiativet ”100-årsmålene” utfordrer oss alle, og særlig de politiske partiene, tenketankene, våre intellektuelle, alle som kan ha noe å bidra med. Hvem klarer å løfte blikket? Foreløpig synes folket å ligge et lite hestehode foran sine ”ledere”.